

นโยบายของรัฐกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย

พลโท ดร.ชัยฤกษ์ แก้วพรหมมาลัย
รองศาสตราจารย์ สพญ. ดร.นันทริกา ชันช้อย

บทคัดย่อ

ความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชนอกจากจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญสำหรับทุกประเทศแล้วยังเป็นดัชนีชี้วัดถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในประเทศนั้น ๆ อีกด้วย แต่สำหรับประเทศไทยพื้นที่ป่าธรรมชาติซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ากลับลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้สัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในป่าก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจากปัจจัยหลายอย่างเช่นปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา ปัจจัยทางวิชาการ และปัจจัยทางการเมือง ซึ่งในเอกสารฉบับนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาถึงนโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของรัฐบาลที่ถือว่าเป็นปัจจัยทางการเมืองอย่างหนึ่งว่ามีผลต่อการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์อย่างไร รวมทั้งศึกษานโยบายและมาตรการของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพื่อนำมาเปรียบเทียบและจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสอบถามจำนวน 5 ชุดเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในระดับผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นักวิชาการ ผู้แทนจากองค์กรภาคเอกชน และผู้รักษากฎหมาย ผู้วิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นักวิชาการและ NGOs เห็นว่านโยบายของรัฐบาลแต่

ละชุดมีความแตกต่างกันไม่มากนัก และไม่มีผลกระทบอย่างสำคัญในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ในขณะที่ผู้บริหารของหน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้รักษากฎหมายเห็นว่านโยบายของรัฐบาลมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ นอกเหนือจากนโยบายของรัฐบาลแล้ว บทบาทของนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าไม่ประสบความสำเร็จ เพราะผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าหรือลักลอบล่าสัตว์มักมีสายสัมพันธ์กับนักการเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาดเท่าที่ควรเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมือง ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ายังขาดความพร้อมในหลาย ๆ ด้านตั้งแต่ บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ อาวุธ งบประมาณ และองค์ความรู้ จนอาจทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

สำหรับแนวทางการแก้ไขคือ การให้ความรู้แก่ชุมชนในทุกกระดับ เพื่อให้เห็นความสำคัญของสัตว์ป่าและช่วยกันอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า รัฐบาลต้องมีความจริงจังในการแก้ปัญหาสัตว์ป่าสูญพันธุ์สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับตัว ปรับองค์กรให้มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากร เครื่องมือ งบประมาณ และที่สำคัญคือองค์ความรู้ เพื่อให้การดำเนินงานอนุรักษ์ดำเนินไปถูกทิศทาง

คำสำคัญ: นโยบายของรัฐ/ อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

The Impact of State Policies on Wildlife Conservation

Lt.Gen. Dr.Chairirk Keawpromman

Assoc. Prof. Dr.Natarika Chansue

ABSTRACT

Bio-Diversities and the abundance of wildlife, animal and plants are one of the most important natural resource of the nation as well as the indicator for the quality of environment of that nation. In Thailand, the forest area, which are inhabitats for wild animal has declined dramatically in the last decades which affect in the declining of number and species of wild animal living in those areas. There are many factors involved such as economics, socio-psychology, academics and politics. This paper will aim to study the impact of policies of the state sector on conserving wildlife as well as comparing with the practices in other countries in order to propose the suitable guideline in formulating wildlife conservation policies.

In this study, 5 sets of questionnaires will be used to survey the opinions of those, who works in wildlife conservation namely, policy makers, operators, academics, NGOs and law enforcement officers. The operators, academics and NGOs pointed out that the policies regarding wildlife conservation varied slightly among the governments and have no significant

impacts in wildlife conservation. On the contrary, policy maker and law enforcement officers believe that state policies are key success to the wildlife conservation in Thailand. Moreover, they indicated that the roles of politicians, both in local and national levels, can obstruct the wildlife conservation efforts due to their connections with politicians and cabinet members. They also agree that the agencies in charge of wildlife conservation can not operate with full efficiency due to the lack of personal, equipments, weapon, budget and know-how.

It is important to educate the local community about the essence of the forest and wildlife and to conserve them. At the top level, the government must truly put their effort in conserving endangered species as well as provide the relating agencies with personal, equipment, budget and most importantly the know-how so they can work effectively.

KEYWORDS: State Policies/ Wildlife Conservation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับทุกประเทศ ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ รักษา และฟื้นฟู ความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ป่าและพันธุ์สัตว์หายากไม่ให้สูญสิ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากสัตว์ป่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าจำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการ มาตรการทางกฎหมาย และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

สำหรับประเทศไทย พื้นที่ประกอบด้วยสภาพนิเวศธรรมชาติหลากหลายชนิด นับตั้งแต่ป่าดงดิบและป่าสนเขาที่พบอยู่ทั่วไปบนพื้นที่สูงในจังหวัดภาคเหนือและบริเวณตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนถึงป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าผลัดใบ ป่าเต็งรัง ตลอดจนไปถึงป่าดงดิบในที่ราบต่ำและป่าชายเลน รวมทั้งแนวปะการังที่สมบูรณ์รอบบริเวณเกาะหลายแห่ง สภาพธรรมชาติที่หลากหลายนี้เป็นที่อาศัยของพืชและสัตว์ที่มีคุณค่าที่ชุกชุมที่สุดและมีสภาพเป็นหนึ่งในโลก

ประเทศไทยเป็นจุดบรรจบของชนิดของพืชและสัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดมาจากหลายประเทศบริเวณโดยรอบ ได้แก่สัตว์ชนิดที่มาจากอินโดจีน อินเดีย พม่า และมาเลเซีย จึงมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ในปัจจุบันพบแล้วว่าในประเทศไทยมีสัตว์ดังต่อไปนี้

- มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 283 ชนิด
- นกจำนวน 917 ชนิด
- สัตว์เลื้อยคลานจำนวน 298 ชนิด
- สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน 107 ชนิด

- ปลาจำนวน 1,500 ชนิด
- พืชชั้นสูงจำนวนประมาณ 20,000-25,000 ชนิด
- ชนิดของแมลงและสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังอื่น ๆ อีกนับเป็นพัน ๆ ชนิด

แต่ในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต พบว่าจำนวนลดลงมาก เรียกได้ว่าอยู่ในสภาพวิกฤติ สัตว์บางชนิดเป็นสัตว์หายาก บางชนิดอยู่ในสภาวะที่ใกล้สูญพันธุ์ สัตว์หลายชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น สมันหรือเนื้อสมัน (*Cervus schomburgki*) ซึ่งถือว่าเป็นกวางที่มีเขาสวยงามมากที่สุดชนิดหนึ่งของโลก พบเฉพาะในที่ราบตอนกลางของประเทศไทย แรด นกช้อนหอยดำ นกช้อนหอยใหญ่ นกกระเรียน สัตว์บางชนิดพบเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น (*Endemic species*) เช่น นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (White-eyed Rive-Martin, *Pseudochelidon sirintarae*) นกกินแมลงของเดกแนน (Deignan's Babbler, *Stachyris rodolphei*) เนื้อสมัน (*Cervus schomburgki*, Blyth, 1863) สัตว์ที่พบเฉพาะในประเทศไทยเหล่านี้ถ้าเกิดการสูญพันธุ์ไปย่อมหมายถึงการสูญพันธุ์ไปจากโลกทีเดียว สัตว์บางชนิดพบเฉพาะในสถานที่เพาะเลี้ยงเท่านั้น ไม่พบในธรรมชาติอีกแล้ว เช่น ควายป่า แรด กระซู่ โคไพร สมเสร็จ ละอง-ละมั่ง เนื้อทราย จระเข้ น้ำเค็ม ตะโขง

สาเหตุที่สำคัญต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าในประเทศไทยคือการทำลายสภาพที่อยู่อาศัยและการล่าสัตว์ป่าอย่างหนักเพื่อการยังชีพและการค้าพื้นที่ป่าครอบคลุมเนื้อที่ประเทศได้ลดจำนวนลงอย่างมากจากประมาณ 53 % ในปี พ.ศ. 2504 เหลือเพียง 33 % ในปี พ.ศ. 2551 (อำนาจพรชลดำรงกุล, 2555) อัตราการทำลายป่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2528-2551 มีจำนวนสูงถึง 2,345.22 ตารางกิโลเมตรต่อปี การทำไร่เลื่อนลอยและการ

ตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายก่อให้เกิดภาวะอันไม่พึงประสงค์และเป็น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างยิ่ง ชาวเขาหลายเผ่าจำนวนประมาณ 500,000 คนที่อาศัยอยู่บนเทือกเขาในประเทศได้แผ้วถางป่าโดยการทำการเกษตรดั้งเดิมแบบไร่เลื่อนลอย ทำให้พื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นบริเวณ กว้างขวางต้องสูญเสียไป เมื่อมีการขนส่งและเครื่องมือตัดไม้ที่ทันสมัย การแผ้วถางป่าจึงทำได้รวดเร็วขึ้น และการบุกรุกเข้าเผาป่าของประชาชนผู้ยากไร้ ซึ่งมีความต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พื้นที่อนุรักษ์รวมทั้งป่าสงวน แห่งชาติกำลังตกอยู่ภายใต้การใช้ที่ดินในแง่ทำลายเกือบทั่วประเทศ

นอกเหนือจากการทำไม้และการปลูกพืชแบบไร่เลื่อนลอยแล้ว กิจกรรมการพัฒนาในหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่นโครงการชลประทาน และโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ โครงการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวเขาและชาวชนบทที่ ถูกย้ายพื้นที่ออกจากเขตอนุรักษ์และเขตโครงการพัฒนา การสร้างถนน การสำรวจและขุดแร่ธาตุ และการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับการส่งเสริม กิจกรรม เหล่านี้ทำให้พื้นที่ป่าที่อยู่อาศัยของสัตว์ลดลงและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการ คงอยู่ของสัตว์ป่าอย่างยิ่ง

การลักลอบล่าสัตว์ป่าก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง การล่าสัตว์ ป่าเพื่อการยังชีพยังมีอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านใกล้ป่า ถึงแม้ว่าการล่าสัตว์ป่าแบบนี้ จะยังมีอันตรายต่อประชากรสัตว์ป่าไม่รุนแรงเท่าการล่าสัตว์เป็นการค้าแต่ก็ ยากต่อการควบคุม เพราะพรานป่ามีอาวุธที่ทันสมัยขึ้น และบุคคลากรที่จะ ควบคุมยังไม่เพียงพอ จึงเป็นผลให้สัตว์ป่าจำนวนมากถูกล่าและบ่อยครั้งถูก ฆ่าเป็นจำนวนมากเพื่อเอาหนัง และอวัยวะส่วนอื่น ๆ ที่มีคุณค่าทางการค้า การค้าสัตว์ป่าในระดับนานาชาติมีส่วนในการลดจำนวนประชากรของสัตว์ หลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกลิง นกสวยงาม และสัตว์กินเนื้อบางชนิด

เนื่องจากปัญหาการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์นี้เป็นปัญหาทางวิชาการพอ ๆ กับเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาและทางการเมือง แนวทางการแก้ปัญหาก็ต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กันทุกด้านเช่น การมีกฎหมายที่เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ การวางแผนการจัดการสัตว์ป่าที่ประกอบด้วยความรู้ทางทฤษฎี ความชำนาญในท้องถิ่น และข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของสัตว์ป่าแต่ละชนิด และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปรู้ถึงคุณค่าประโยชน์ของสัตว์ป่า แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดคือปัจจัยทางการเมืองได้แก่ นโยบายของรัฐบาลและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าทั้งหมดให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ดังนั้นผู้ศึกษาในฐานะที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ จึงต้องการศึกษาปัจจัยทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล และภาคการเมืองในการอนุรักษ์ รักษา และฟื้นฟูพันธุ์สัตว์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายในการอนุรักษ์ของรัฐบาลที่ผ่านมาว่ามีผลต่อการรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพียงใด
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ นโยบายและมาตรการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของรัฐบาลไทยกับประเทศ สหรัฐอเมริกา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ามีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษานโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสัตว์ป่าของรัฐบาลปัจจุบัน (พรรคเพื่อไทยและพรรคการเมืองอื่น ๆ) และแผนแม่บทของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาลเปรียบเทียบกับนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

2. เก็บข้อมูลในการศึกษาจากนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหารของกระทรวงและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. วิธีที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมืองอันได้แก่ นโยบายของรัฐบาล บทบาทของนักการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น กฎหมายและระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ภาครัฐกำหนดขึ้น กับความสำเร็จในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ในประเทศไทย

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมจากแหล่งข้อมูลทั้ง 2 ระดับข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) อันได้แก่ ความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูง ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์จำนวน 7 ท่าน โดยสัมภาษณ์เจาะลึกในลักษณะของ Focus Group และการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานรักษาป่าจำนวน 50 คน

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลเปิดทั่วไป ได้แก่ เอกสารของทางราชการ ข้อมูลจากเว็บไซต์ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งสื่อกระแสหลักเช่นหนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

3. เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจาก Focus Group ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจำนวน 5 ชุด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอบถามบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ นักการเมือง นักวิชาการ ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เจ้าหน้าที่ในระดับผู้ปฏิบัติ และ องค์กรภาคเอกชน หรือ NGOs เพื่อให้ได้รับข้อมูลอย่างเป็นระบบและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. วิธีการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการวิเคราะห์เชิงอรรถโดยอาศัยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นได้แก่ นโยบายของรัฐ บทบาทของนักการเมือง และการออกกฎระเบียบต่าง ๆ กับตัวแปรตามอันได้แก่ความสำเร็จของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าซึ่งดูได้จากระดับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานและอัตราการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าสงวนในธรรมชาติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

สัตว์ป่า หมายถึง สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลง หรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือในน้ำ และให้หมายความรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่

หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

สัตว์ป่าสงวน หมายถึง สัตว์ป่าที่หายาก กำหนดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครอง สัตว์ป่า พ.ศ. 2503จำนวน 9 ชนิดเป็น สัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนมทั้งหมด ได้แก่ แรด กระซู่ กูปรี ควายป่า ละองหรือละมั่งสมันเนื้อทราย เสียงผาและกวางผา

สัตว์ป่าคุ้มครอง หมายถึง สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็น สัตว์ป่าคุ้มครอง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงสถานะภาพและปัญหาของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย
2. พรรคการเมืองต่าง ๆ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของพรรคและแผนแม่บทของหน่วยงานที่จะช่วยให้การดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ประสบความสำเร็จมากขึ้น
3. สร้างจิตสำนึกให้สาธารณะชนได้รับรู้ถึงปัญหาและได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพันธุ์สัตว์ป่า

ผลของการศึกษา

1. ปัญหาของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์

สามารถแยกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1.1 ปัญหาทางเศรษฐกิจ

การขยายตัวของอุตสาหกรรม การตัดไม้ทำลายป่า ทำลายถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติของสัตว์ป่าเนื่องจากความกดดันในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยก็เป็นอย่างเช่น ประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ กำลังที่พยายามอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลัง โดยการออกพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงหลายฉบับและการยกเลิกสัมปทานป่าบกทั่วประเทศบริเวณป่าที่เหลืออยู่ จะได้รับการคุ้มครองในรูปอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 10 % ของพื้นที่ประเทศได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์แล้ว แต่ป่าชายเลนยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อยู่ดั้งเดิมและการลักลอบตัดไม้ยังคงมีอยู่ในทุกภาคของประเทศ สาเหตุที่สำคัญต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าในประเทศไทยคือการทำลายสภาพที่อยู่อาศัยและการล่าสัตว์ป่าอย่างหนักเพื่อการยังชีพและการค้า (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2553) พื้นที่ป่าของประเทศได้ลดจำนวนลงอย่างมากจากประมาณ 53 % ในปี พ.ศ. 2504 เหลือเพียง 33 % ในปี พ.ศ. 2551 (อำนวยการชลดำรงกุล, 2555) อัตราการทำลายป่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2528-2551 มีจำนวนสูงถึง 2,345.22 ตารางกิโลเมตรต่อปีถึงแม้ว่าจะมีจำนวนพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีการปลูกป่ามากขึ้นและมีการตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการทำลายป่า แต่การทำให้เสื่อมถอยและการตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายก่อให้เกิดภาวะอันไม่พึงประสงค์และเป็น

การทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างยิ่ง ชาวเขาหลายเผ่าจำนวนประมาณ 500,000 คนที่อาศัยอยู่บนเทือกเขาในประเทศยังคงแผ้วถางป่าโดยการทำการเกษตรดั้งเดิมแบบไร่เลื่อนลอย ทำให้พื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นบริเวณกว้างขวางต้องสูญเสียไปเมื่อมีการขนส่งและเครื่องมือตัดไม้ที่ทันสมัย การแผ้วถางป่าจึงทำได้รวดเร็วขึ้น และการบุกรุกเข้าเผาป่าของประชาชนผู้ยากไร้ซึ่งมีความต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พื้นที่อนุรักษ์รวมทั้งป่าสงวนแห่งชาติกำลังตกอยู่ภายใต้การใช้ที่ดินในแง่ทำลายเกือบทั่วประเทศ

นอกเหนือจากการทำไม้และการปลูกพืชแบบไร่เลื่อนลอยแล้ว กิจกรรมการพัฒนาในหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่นโครงการชลประทาน และโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ โครงการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวเขาและชาวชนบทที่ถูกย้ายพื้นที่ออกจากเขตอนุรักษ์และเขตโครงการพัฒนา การสร้างถนน การสำรวจและขุดแร่ธาตุและการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับการส่งเสริม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดแรงกดดันเพิ่มขึ้นต่อพื้นที่ป่าและการคงอยู่ของสัตว์ป่าอย่างยิ่ง

1.2 ปัญหาทางสังคมจิตวิทยา

วิถีชีวิตของชาวบ้าน การขาดความตระหนักรู้เรื่องการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าการลักลอบล่าสัตว์ป่าก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง การล่าสัตว์ป่าเพื่อการยังชีพยังมีอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านใกล้ป่า ถึงแม้ว่าการล่าสัตว์ป่าแบบนี้จะมีอันตรายต่อประชากรสัตว์ป่าไม่รุนแรงเท่าการล่าสัตว์เป็นการค้า แต่ก็ยากต่อการควบคุม เพราะพรานป่ามีอาวุธที่ทันสมัยขึ้น และบุคลากรที่จะควบคุมยังไม่เพียงพอ จึงเป็นผลให้สัตว์ป่าจำนวนมากถูกล่าและบ่อยครั้งถูกฆ่าเป็นจำนวนมากเพื่อเอาหนัง และอวัยวะส่วนอื่น ๆ ที่มีคุณค่าทางการค้า การค้าสัตว์ป่าในระดับนานาชาติมีส่วนในการลดจำนวนประชากรของสัตว์

หลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกลิง นกสวยงาม และสัตว์กินเนื้อบางชนิด การควบคุมการค้าสัตว์ป่าของเจ้าหน้าที่กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมการป่าไม้ได้ ทำให้การค้าสัตว์ป่าในประเทศลดลงอย่างยิ่ง แต่ยังมีงานต้องทำอีกมากในการควบคุมการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ

การกระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาทิ การนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงโดยไม่มีคู่ ทำให้ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ สัตว์ป่าบางชนิด เช่น ชะนีต้องฆ่าแม่ชะนีเพื่อเอาลูกชะนีมาเลี้ยง และสิ่งที่สำคัญก็คือการเลี้ยงสัตว์โดยที่ไม่ได้ศึกษาถึงชีววิทยาของสัตว์เหล่านั้นมาตีพอ ทำให้เลี้ยงไม่รอด โดยเฉพาะสัตว์ป่าหายากหรือชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ประชาชนจึงไม่ควรซื้อสัตว์ป่ามาเลี้ยง ทั้งนี้เป็นการป้องกันและยุติการนำสัตว์ป่ามาขายด้วย

1.3 ปัญหาทางวิชาการ

1.3.1 การขาดองค์ความรู้ในเรื่องวงจรชีวิตของสัตว์และแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ที่เหมาะสม มีการค้นคว้าวิจัยในเรื่องของสัตว์ป่าแต่ยังไม่สามารถนำผลของการวิจัยนี้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.2 ขาดการวางแผนที่จะอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ต้องเริ่มตั้งแต่การให้ความรู้ ให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับให้เข้าใจถึงชีววิทยาและสภาพแวดล้อมของสัตว์เพื่อนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ การใช้ประโยชน์จากสัตว์และซากสัตว์อย่างรู้คุณค่า รวมไปถึงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ในระยะยาว ได้แก่ การจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า ศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ รวมทั้งสัตว์ที่มีคุณค่าทางอาหารและเศรษฐกิจ

1.4 ปัญหาทางการเมือง

การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าไม่ได้รับความสนใจจากผู้บริหารประเทศขาดแนวนโยบายที่แน่ชัดจากรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวของผู้ปฏิบัติงาน นักการเมืองและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดไม้ทำลายป่าและการลักลอบค้าสัตว์สงวน ซึ่งปัญหานี้จะได้กล่าวถึงต่อไปในงานวิจัยชิ้นนี้

2. นโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของไทย

การศึกษาปัจจัยทางการเมืองที่มีผลกระทบต่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย และผลของปัจจัยทางการเมือง โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ที่ทำหน้าที่หรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเห็นถึงปัจจัยทางการเมืองที่มีผลกระทบต่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนได้แก่

1) นักการเมืองผู้มีส่วนกำหนดนโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

2) ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่แปลงนโยบายไปเป็นแผนเพื่อการปฏิบัติ เช่นผู้บริหารของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้บริหารของกรมอุทยานฯ

3) ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่รับแผนงานจากหน่วยเหนือมาปฏิบัติ

4) นักวิชาการด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

5) ผู้มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

6) ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรภาคเอกชน (NGOs)

ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่านโยบายของรัฐบาลซึ่งเป็นปัจจัยทางการเมืองที่สำคัญมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทยอย่างไร

2.1.1 ความคิดเห็นของนักการเมืองผู้มีส่วนกำหนดนโยบาย

จากการสัมภาษณ์นักการเมืองที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์สรุปได้ว่า นโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของรัฐบาลแต่ละชุดที่ผ่านมาไม่มีความแตกต่างกันเนื่องจากรัฐบาลทุกชุดไม่ค่อยมีนโยบายด้านนี้เลย นอกจากนี้การมีนโยบายไม่ได้หมายความว่าจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นต้องมีแผนงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้รับงบประมาณสนับสนุนพอเพียง และมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วยจึงจะมีประสิทธิภาพและนโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ายังถูกถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญเป็นรองจึงได้รับความสนใจน้อยกว่าทั้งจากฝ่ายการเมือง ภาคประชาชนและภาครัฐ ทำให้การปฏิบัติตามนโยบายเกิดความล่าช้า ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและเวลาในการปฏิบัติ ทำให้ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ การปฏิบัติงานไม่ตรงเป้าหมายและไม่ยั่งยืน ขาดความต่อเนื่องนอกจากนี้ในการปฏิบัติงานบางครั้งยังไปมีปัญหากับบุคคลผู้ทรง

อำนาจภายนอกที่เป็นปัญหาใหญ่เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำให้การอนุรักษ์ถูกกระทบกระทั่งในทางตรง แนวทางการแก้ไขคือการสร้างกลุ่มพลังทางการเมือง (Power Group หรือ Interest Group) ที่เข้มแข็งในด้านการอนุรักษ์เพื่อผลักดันและกดดันฝ่ายการเมืองและรัฐบาลในทางตรง และให้ข้อมูลแก่ฝ่ายค้านเพื่อผลักดันให้รัฐบาลดำเนินการตามนโยบายที่ประกาศไว้นอกจากนี้ยังควรให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพื่อไปกดดันรัฐบาลอีกด้านหนึ่ง

2.1.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

ในส่วนของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าคือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ให้ความเห็นว่า สถานการณ์การลักลอบล่าสัตว์ในประเทศไทยมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสงครามกลางเมืองและยาเสพติดในภูมิภาคต่าง ๆ มีส่วนสนับสนุนการค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายให้สูงขึ้น และนโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของรัฐบาลมีผลต่อการปฏิบัติงานปราบปรามการลักลอบล่าสัตว์และการค้าสัตว์ป่าคือทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังระบุว่า บทบาทของนักการเมืองทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นมีทั้งที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานปราบปรามการลักลอบล่าสัตว์และการค้าสัตว์ป่าทั้งนี้เพราะนักการเมืองมีหลายกลุ่มผลประโยชน์

2.1.3 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการ นํานโยบายของรัฐมาสู่การปฏิบัติ

จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกับเจ้าหน้าที่ของ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จำนวน 50 คนทำให้ได้ข้อมูล
ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ในประเทศ
ไทยและการนํานโยบายของรัฐบาลจากระดับกระทรวงมาถ่ายทอดแก่ผู้ปฏิบัติ
พอสรุปได้ดังนี้

1) พบว่าสัตว์ป่าที่สูญหายไปจากพื้นที่ ส่วนใหญ่แล้วเป็น
สัตว์ป่าที่อยู่ในบัญชีสัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์
ป่า ปี พ.ศ. 2535 เกือบทั้งสิ้น โดยเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าเสือและกระซู่
เป็นสัตว์ที่หมดไปจากพื้นที่ รองลงมาคือ หมูป่า เสือโคร่งและกูปรี ตามลำดับ
แสดงถึงความล้มเหลวในการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัติดังกล่าว
ตลอดเวลา 20 ปีที่ผ่านมาไม่ว่าจะมีการออกนโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์
ป่าอย่างไร

2) ปัญหาส่วนใหญ่ที่เจ้าหน้าที่พบในพื้นที่ปฏิบัติงาน
อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของตนคือการตัดไม้ทำลายป่า รองลงมาคือ การบุกรุก
พื้นที่ป่าเพื่อทำเกษตรกรรมหรือเพื่อทำรีสอร์ท ซึ่งมักเกิดจากการสนับสนุน
ของนายทุนในพื้นที่ร่วมกับอิทธิพลท้องถิ่น โดยให้ชาวบ้านออกหน้า
เจ้าหน้าที่ป่าไม้เพียงล่าพืงไม่สามารถปกป้องพื้นที่ป่าจากการบุกรุกเหล่านี้ได้
เนื่องจากขาดแคลนทั้งกำลังพล เครื่องมือ และงบประมาณ และเมื่อพื้นที่ป่า
ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าลดลงจึงเป็นการคุกคามต่อการดำรงอยู่ของ
สัตว์ป่าด้วย และก็ยังมีปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ซึ่งมักพบเป็นข่าวใน
สื่อมวลชนเป็นประจำที่มีการจับผู้ลักลอบจับสัตว์ป่าและเคลื่อนย้ายส่งไปยัง

ตลาดต่างประเทศที่ยังมีความต้องการอย่างสูง นอกจากนี้ยังพบว่าเกิดจากปัญหาอื่น ๆ ด้วย อาทิเช่น การเก็บของป่า การไม่เข้าใจกฎหมายของชาวบ้าน รวมทั้งมีความขัดแย้งกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ เป็นต้น

3) ปัญหาหลัก ๆ ของผู้ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องของกำลังพลไม่เพียงพอเนื่องจากพื้นที่ป่าของประเทศไทยยังมีอยู่อย่างกว้างขวางเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนบุคลากรของกรมอุทยานฯ ที่ต้องกระจายกำลังกันออกไปตรวจตราเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและการลักลอบล่าสัตว์ ปัจจัยสำคัญรองลงมาที่ทำให้มีกำลังพลไม่เพียงพอคือเรื่องของรายได้และสวัสดิการที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณงาน ความรับผิดชอบ และความเสี่ยงภัย จึงไม่จูงใจให้บุคคลเข้ามาทำงานในด้านนี้ ดังจะเห็นได้จากอายุงานเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 2.6 ปี ซึ่งแสดงว่ามีการอัตราการเปลี่ยนงานสูง นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานยังพบว่าตนเองไม่มีแนวทางการก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ชัดเจน ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ อาวุธ ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากผู้บริหารระดับสูง ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน และบางครั้งการทำงานยังไปขัดกับหน่วยงานอื่นทำให้เกิดความขัดแย้งระดับพื้นที่อีกด้วย

ทั้งหมดเหล่านี้ เป็นปัญหาที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ประสบอยู่ และเป็นปัญหาที่ค้างคามานานโดยปราศจากการแก้ไข ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขาดประสิทธิภาพแม้ว่าเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะมีความตั้งใจมากเพียงใด แต่หากขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงแล้วก็คงบังเกิดผลได้ยากทำให้ความพยายามอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทยประสบปัญหาไปด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ของ
รัฐบาลที่ถูกแปลงมาเป็นแผนแม่บทของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมและแผนปฏิบัติการของกรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้คะแนนเฉลี่ยในระดับดี แสดงว่าผู้ปฏิบัติได้
รับรู้นโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของรัฐบาลจากสื่อต่าง ๆ และจาก
ผู้บังคับบัญชาในการประชุมสั่งการ การเผยแพร่ความรู้ในระดับดี และคิดว่า
หน่วยงานของตนปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนงานต่าง ๆ ได้ในระดับดี
ประเด็นที่น่าสนใจก็คือผู้ปฏิบัติมองว่านโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ของ
แต่ละรัฐบาลมีความแตกต่างกันไม่มากนัก แสดงว่าแต่ละรัฐบาลไม่ได้
พิจารณากำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์อย่างจริงจัง จึงไม่
มีนโยบายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

2.1.4 ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านการอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์ป่า

นักวิชาการ เช่น รองศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ปานเทพ
รัตนากร (คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และผู้เชี่ยวชาญ
ด้านสัตว์ป่า) และรองศาสตราจารย์ สัตวแพทย์หญิง ดร.สุมลยา กาญจนพัง
คะ (สัตวแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของไทยว่าการ
ลักลอบค้าขายสัตว์ป่าอย่างผิดกฎหมาย การบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
ส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าในธรรมชาติ ทำให้ปริมาณสัตว์ป่าบางชนิดลดลงจาก
การถูกคุกคามของจำนวนคนที่มีมากขึ้น และมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น
นอกจากนั้นนโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของรัฐบาลต่าง ๆ ที่มี ไม่สามารถ
นำไปปฏิบัติได้จริงเนื่องจาก การปฏิบัติตามนโยบายนั้นมีปัญหา

ทั้งผู้ปฏิบัติ ทั้งความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ ความแน่วแน่ในนโยบาย และยังขาดการสนับสนุน สำหรับการนำนโยบายการอนุรักษ์มาจัดทำเป็นแผนแม่บทของกระทรวงนั้น ก็ทำตามแผนเหล่านั้นไม่ครบถ้วน หรือทำได้น้อยมาก และบางอย่างอาจไม่ได้ปฏิบัติเลยตามแผนที่วางไว้ ถ้าประเมินอาจจะถือว่าไม่ผ่านและบทบาทของ NGOs บางแห่งซึ่งมีวัตถุประสงค์แอบแฝงซึ่งไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าอย่างแท้จริง ที่สำคัญคือการใช้อิทธิพลของนักการเมืองทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นในการบุกรุกทำลายป่า และสุดท้ายหน่วยราชการที่รับผิดชอบยังขาดความพร้อมในการปฏิบัติงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ทั้งในด้านขององค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณ

2.1.5 ความคิดเห็นของผู้มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ พลดารวจโท จรัมย์พร สุระมณี อดีตผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าไว้ว่าสถานการณ์การลักลอบล่าสัตว์ในประเทศไทยมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น พิจารณาจากปัจจัยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เป็นความต้องการทั้งเพื่อการครองชีพ อาหาร และการค้า ประกอบกับค่านิยมการบริโภคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมการมีไว้ในครอบครองตามความเชื่อไสยศาสตร์ หรือเพื่อประดับบารมี ยังไม่มีสิ่งบ่งชี้ว่าลดลง ในขณะเดียวกัน ประชาชนสามารถพบการโฆษณาขายสินค้าที่ได้จากสัตว์ป่าของป่าในสื่อสาธารณะอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง Internet ซึ่งไม่มีมาตรการควบคุมบังคับที่ชัดเจน การสื่อสารบอกต่อง่าย ๆ เช่นนี้ เป็นภัยคุกคามต่อการอยู่รอดของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชอย่างยิ่ง

2.1.6 ความคิดเห็นขององค์กรเอกชน (NGOs) ด้านการอนุรักษ์

เจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชนที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ เช่น มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรและสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของไทยว่า ปัญหาสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของไทยมาจากการลดลงของพื้นที่ป่า ซึ่งการลดลงเหล่านี้ก็เกิดมาจากการตัดถนน การสร้างอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ การที่มีชุมชนเข้าไปขวาง เป็นต้น สำหรับในทางการเมืองก็เช่น การที่มีโครงการ หรือมีโครงการที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ป่าและเข้าไปทำลายป่า ซึ่งปัจจุบันนี้การทำลายป่าในรูปแบบการเข้าไปตัดไม้ หรือทำลายป่าโดยตรงนั้น มีน้อยมากแล้ว ส่วนใหญ่การทำลายป่าที่มากที่สุดคือการสร้างโครงการต่างๆ เข้าป่าในเขตป่า จึงเป็นสาเหตุให้ไปลดแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และในปัจจุบันรัฐบาลทุกรัฐบาลแทบไม่มีนโยบายในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าโดยตรงเลย อาจจะมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับตัวป่าไม้บ้าง แต่สำหรับสัตว์ป่า นั้นไม่มีเลย จึงคิดว่านโยบายของรัฐบาลไม่น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาใด ๆ ในการอนุรักษ์สัตว์ป่าได้ ขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทยมีข้อจำกัดในด้านที่มีเงินทุนไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้หากคน หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาทำงานด้านอนุรักษ์ได้ยาก แต่บทบาทขององค์กรภาคเอกชนในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทยยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จเป็นวงกว้าง แต่ทำได้อยู่ในวงจำกัด เช่น ทางมูลนิธิสืบนั่นก็มีพื้นที่ที่ทำงานยังจำกัดอยู่ในเฉพาะป่าตะวันตกเท่านั้น

3. นโยบายและมาตรการในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของ สหรัฐอเมริกา

3.1 มาตรการทางกฎหมาย Federal Laws Protecting Wildlife

สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงหลายฉบับเพื่อ
เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า (Kannan, 2009) ได้แก่

1) Eagle Protection Act and the Wild Free-Roaming
Horses and Burros Act.

2) The Migratory Bird Treaty Act

3) Protecting Wildlife by Protecting Wetlands

4) Protecting Wildlife under Limited-Use Land Laws

5) Protecting Wildlife under Environmental Impact

6) Protecting Wildlife under Broad Environmental
Laws

กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลกลางทุกฉบับได้มีส่วนในการ
ปกป้องพันธุ์สัตว์ป่าด้วยพร้อม ๆ กัน เช่นกฎหมายอากาศบริสุทธิ์ (Clean Air
Act) ซึ่งกำหนดมาตรฐานคุณภาพของอากาศที่หายใจให้ปลอดจากมลพิษที่
อาจทำให้เกิดโรคได้ ทำให้อากาศที่สัตว์ป่าหายใจมีคุณภาพดีขึ้นด้วย
กฎหมายนี้ยังลดมลภาวะจากบรรยากาศที่ตกลงมาในแม่น้ำ ในทะเลสาบ และ
บนพืชพรรณ ซึ่งช่วยพัฒนาคุณภาพของน้ำและอาหารที่สัตว์กินด้วย กฎหมาย
ลักษณะนี้ช่วยปกป้องสัตว์ป่าในทางอ้อม นอกจากนี้ยังมีกฎหมายของรัฐบาล
กลางมากมายที่ปกป้องสัตว์ป่า เริ่มต้นจากระดับล่างสุดคือกฎหมายอากาศ
บริสุทธิ์ ไปจนถึงระดับบนสุดเช่นกฎหมายคุ้มครองสัตว์ใกล้สูญพันธุ์

(Endangered Species Act) ซึ่งห้ามการทำร้าย การล่า และฆ่าสัตว์ในบัญชี และการตัดแปลงถิ่นที่อยู่ของสัตว์เหล่านี้ที่อาจมีผลต่อกิจกรรมหลักของสัตว์ เช่นการหาอาหารหรือการสืบพันธุ์ กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

3.2 กฎหมายที่เน้นการคุ้มครองสัตว์ป่าโดยเฉพาะ

มีกฎหมายเฉพาะบางฉบับที่ให้การคุ้มครองเกือบจะสมบูรณ์แก่ สัตว์ป่ากลุ่มเล็กบางกลุ่มที่ใกล้สูญพันธุ์ กฎหมาย 2 ฉบับที่สำคัญที่สุดคือ กฎหมายคุ้มครองนกกินทรี (Eagle Protection Act) และกฎหมายคุ้มครอง การท่องเที่ยวอย่างเสรีของม้าป่า (Wild Free-Roaming Horses and Burros Act)

กฎหมายคุ้มครองนกกินทรีห้ามการจับไว้ ครอบครองหรือขาย นกกินทรีหรือชิ้นส่วนของนกกินทรี โดยมีข้อยกเว้นเพียงเล็กน้อยสำหรับ พิธีกรรมของชาวพื้นเมือง การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และสำหรับจัดแสดงเมื่อ ได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย

กฎหมายคุ้มครองการท่องเที่ยวอย่างเสรีของม้าป่า (Wild Free-Roaming Horses and Burros Act) ปกป้องม้าเหล่านี้บนที่ดินของรัฐบาล และของเอกชน ถ้าทางการพิจารณาเห็นว่ามีประชากรม้ามากเกินไปในพื้นที่ ของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของรัฐต้องเคลื่อนย้ายม้าไปหรือรับเลี้ยงม้าขึ้นไว้ การสังหารม้าจะถูกใช้เป็นหนทางสุดท้ายเท่านั้น และถ้าม้าท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ ของเอกชน ห้ามสังหารม้าโดยเด็ดขาด มีแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นจึงจะทำได้

กฎหมายคุ้มครองสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ The Endangered Species Act ให้การคุ้มครองสัตว์ 2 ประเภทคือสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์และสัตว์ที่ถู กคุกคาม ห้ามบุคคลได้รับสัตว์ในบัญชีโดยไม่ได้รับอนุญาต การจับไว้รวมถึงการ

ทำลายหรือตัดแปลงถิ่นที่อยู่ และการฆ่าสัตว์ หน่วยราชการเองก็ไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำการใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ของสัตว์ในบัญชีหรือตัดแปลงถิ่นที่อยู่ของสัตว์ และจะต้องใช้อำนาจของตนเพื่ออนุรักษ์สัตว์ในบัญชีเพื่อเพิ่มจำนวนของสัตว์จนสามารถปลดสัตว์ชนิดนั้นออกจากบัญชีสัตว์ใกล้สูญพันธุ์

ดังนั้น แม้กฎหมายนี้จะมีผลต่อสัตว์เพียงไม่กี่ชนิดแต่ กฎหมายจะให้การคุ้มครองอย่างครอบคลุม

กฎหมายคุ้มครองนกที่อพยพ (The Migratory Bird Treaty Act) ห้ามการไล่ติดตาม ล่า รับไว้ จับ หรือพยายามรับไว้ จับ ฆ่า ครอบครอง เสนอขาย ขาย เสนอเพื่อการแลกเปลี่ยน เสนอเพื่อขาย การขนส่ง การนำเข้า การส่งออก โดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลกลาง กลุ่มของสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองจะกว้างกว่าชนิดของสัตว์ในกฎหมายคุ้มครองสัตว์ใกล้สูญพันธุ์

3.3 การคุ้มครองสัตว์ป่าโดยการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นระบบนิเวศน์ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอย่างหนึ่ง หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือ Environmental Protection Agency (EPA) กล่าวว่ากว่าหนึ่งในสามของสัตว์ที่ถูกคุกคามและสัตว์ใกล้สูญพันธุ์อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำและอีกกว่าครึ่งใช้พื้นที่ชุ่มน้ำในบางช่วงของชีวิต ดังนั้นการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำจะช่วยคุ้มครองสัตว์เหล่านั้น

กฎหมายน้ำสะอาด (The Clean Water Act) ห้ามการถ่ายเทหรือทิ้งของลงในทางน้ำรวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตหน่วยทหารช่างสหรัฐ และหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถูกสั่งห้ามถมพื้นที่ชุ่มน้ำ หากมีทางเลือกอื่น หน่วยทหารช่างและ EPA ต้องเลือกทางที่จะสร้างความเสียหายให้แก่พื้นที่ชุ่มน้ำน้อยที่สุด

3.4 การคุ้มครองสัตว์ป่าภายใต้กฎหมายจำกัดการใช้ที่ดิน

กฎหมายที่กำหนดจัดตั้งระบบอุทยานแห่งชาติ ระบบอพยพลี้ภัยของสัตว์ป่าและการจัดการที่ดินภายใต้กฎหมายคุ้มครองสภาพธรรมชาติ เป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดที่คุ้มครองสัตว์ป่าโดยการปกป้องถิ่นที่อยู่ของมัน ห้ามการล่าสัตว์ในอุทยานแห่งชาตินอกจากมีการยกเว้นไว้ในกฎหมายที่จัดตั้งอุทยานแห่งชาตินั้น

3.5 การคุ้มครองสัตว์ป่าภายใต้กฎหมายการใช้ที่ดินแบบเอนกประสงค์

กฎหมายการใช้ที่ดินแบบเอนกประสงค์ที่สำคัญที่สุด 2 ฉบับคือกฎหมายจัดการป่าไม้แห่งชาติ(National Forest Management Act: NFMA) และกฎหมายนโยบายและการจัดการที่ดินของรัฐบาลกลาง (Federal Land Policy and Management Act: FLPMA) ที่ดินจะถูกจัดการโดยกฎหมายเหล่านี้โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการคือ สันหนาการกลางแจ้งไร่ปศุสัตว์ การทำไม้ แหล่งน้ำ และเพื่อสัตว์ป่าและสัตว์น้ำ ทำให้หน่วยราชการสามารถจัดการที่ดินที่ตนดูแลเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าได้

3.6 การคุ้มครองสัตว์ป่าภายใต้กฎหมายผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

กฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (The National Environmental Policy Act: NEPA) กำหนดให้มีการแถลงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental impact statement :EIS) สำหรับปฏิบัติการต่าง ๆ ของรัฐบาลกลางที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเสนอทางเลือกที่อาจมีผลกระทบน้อยกว่า แต่ NEPA ไม่ได้กำหนดให้หน่วยราชการต้องเลือกทางที่มีผลกระทบน้อยกว่า NEPA ช่วยคุ้มครองสัตว์ป่าโดย

ช่วยให้ผู้บริหารตระหนักถึงผลกระทบของโครงการของรัฐที่เสนอที่มีต่อสัตว์ป่า และทำให้พวกเขาพิจารณาข่งน้ำหนักระหว่างการคุ้มครองสัตว์ป่ากับผลประโยชน์อื่น ๆ นอกจากนี้ ผลจาก EIS ยังทำให้สาธารณชนหรือกลุ่มอนุรักษ์สามารถกดดันผู้บริหารให้เลือกทางเลือกที่มีผลเสียต่อสัตว์ป่าน้อยกว่า

3.7 การคุ้มครองสัตว์ป่าภายใต้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง

กฎหมายที่ลดมลภาวะหรือการทำความสะอาดแหล่งอันตรายจะช่วยพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมีผลต่อสัตว์ป่าในทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นกฎหมายเหล่านี้จึงอาจจัดเป็นกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าในวงกว้างได้

กล่าวโดยสรุป สัตว์ป่าจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายที่เน้นไปที่ตัวของสัตว์เองและกฎหมายที่ปกป้องถิ่นที่อยู่ของมัน อย่างไรก็ตามยังขาดกฎหมายเพียงหนึ่งเดียว กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่า ที่จะรวบรวมและผสมผสานแนวคิดที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย ไม่สมบูรณ์และบางครั้งขัดแย้งกันเองในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับที่มีอยู่ นอกจากกฎหมายที่ควบคุมเหล่านี้แล้วยังมีโครงการอื่น ๆ ของรัฐบาลกลางที่ให้ประโยชน์กับสัตว์ป่าซึ่งส่วนมากต้องอาศัยการให้เงินอุดหนุนเช่นการซื้อพื้นที่ที่อยู่ของสัตว์ หรือจ่ายเงินให้เกษตรกรเพื่อเลิกทำการเกษตรกรรม จึงทำให้การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จค่อนข้างสูงและสามารถนำสัตว์ใกล้สูญพันธุ์กลับคืนสู่ธรรมชาติได้เป็นจำนวนมากเช่น นกอินทรีหัวล้าน (Bald Eagle)

นอกจากนี้ในปี 2002 รัฐสภาสหรัฐยังได้แก้ไขมาตราเกี่ยวกับสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ในกฎหมายความช่วยเหลือกับต่างประเทศ โดยรัฐสภาสหรัฐพบว่าการอยู่รอดของสัตว์และพืชใกล้สูญพันธุ์หลายชนิดลดลงจากการล่าสัตว์มากเกินไป สารเคมีในน้ำ อากาศ และ ดิน และการทำลายถิ่นที่อยู่ของสัตว์ ซึ่งการสูญพันธุ์ของสัตว์และพืชเป็นความสูญเสียที่ชดเชยไม่ได้และจะมี

ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ดังนั้นวัตถุประสงค์สำคัญของความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาแก่ต่างประเทศ คือการช่วยเหลือควบคุม การลักลอบล่าสัตว์และการค้าสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ จำกัดการปล่อยมลภาวะเข้าสู่ระบบนิเวศน์ และปกป้องถิ่นที่อยู่ของสัตว์

4. เปรียบเทียบมาตรการในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าของประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมาย ฉบับสำคัญของไทยที่บัญญัติมาใช้ทดแทน พ.ร.บ. ปี 2503 เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ สัตว์ป่าโดยเฉพาะ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ห้ามล่าสัตว์ป่าสงวนและคุ้มครองในทุกกรณี นอกจากล่าเพื่อการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ ห้ามเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง ยกเว้นชนิดที่ให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือ ดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะ ห้ามค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง รวมทั้งซากและผลิตภัณฑ์ของสัตว์ป่าเหล่านั้น ยกเว้นชนิดสัตว์ป่าคุ้มครองที่กำหนดให้เพาะเลี้ยง และได้รับอนุญาตให้เพาะเลี้ยง ห้ามครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ยกเว้นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดให้เพาะพันธุ์และ ผู้ดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะที่ได้รับอนุญาต การนำเข้าส่งออกสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครองและสัตว์ตามความตกลงระหว่างประเทศ จะต้องได้รับ อนุญาตจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การนำเคลื่อนที่สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่า คุ้มครองและซาก ผ่านด่านตรวจสัตว์ป่า จะต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน การ ดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการ นอกจาก พ.ร.บ.ฉบับดังกล่าวแล้วยังมี แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ ป่าแห่งชาติ พุทธศักราช 2548-2557 ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์ป่าเอาไว้ 4 ยุทธศาสตร์ โดยมีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการดำเนินงานตามแผนดังกล่าว นอกจากนี้ประเทศไทยยังมี พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีบทบัญญัติ ในมาตรา 32 หมวด 3 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่อง มาตรฐานคุณภาพน้ำในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ในผืนแผ่นดิน โดยจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่ มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งรวมทั้งบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำ มาตรฐานคุณภาพน้ำบาดาล มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป มาตรฐานระดับเสียงและความสั่นสะเทือนโดยทั่วไป และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องอื่น ๆ ที่คล้ายกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกาที่มีผลโดยอ้อมกับคุณภาพชีวิตของสัตว์ป่า

5. ข้อเสนอแนะ

จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ในประเทศไทยและแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ของสหรัฐอเมริกาที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการการปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทยดังนี้

5.1 ควรให้การศึกษและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้มากขึ้น ในทุกระดับโดยมีการปลูกฝังกันตั้งแต่ เป็นเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและทรัพยากรต่าง ๆ สร้างความตระหนัก ชี้ให้เห็นการใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง

และยั่งยืน เพราะคนส่วนใหญ่ก็ยังคงต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ ยังเป็น
 เกษตรกรอยู่ ทำให้ประชาชนนั้นได้เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมใน
 การอนุรักษ์ เน้นให้เห็นว่าการอนุรักษ์นั้นมีประโยชน์อย่างไร จะใช้ประโยชน์
 ได้อย่างไร บนพื้นฐานของหลักวิชาการ เพราะฉะนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้
 เด็กทั้งในเมืองและในชนบทมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ให้มีความรู้ในผลกระทบ
 ของสิ่งแวดล้อม มีการปลูกจิตสำนึกในทั้งเรื่องความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ
 ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรสนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลสัตว์
 ป่า สนับสนุนให้ชุมชน นั้นมีการดูแลพื้นที่ของสัตว์ป่าด้วยตนเองอย่างมี
 ประสิทธิภาพ นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้
 เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าให้มากขึ้น และนำแนวคิดใหม่ ๆ อย่างเช่น
 one health และ conservation medicine มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้ผล

5.2 ต้องมีการประมวลปัญหาของปัจจุบันใหม่ ให้มีความทันสมัย
 มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ทราบว่าปัญหาที่เรากำลังพบในไทยและโลกนั้นมีอะไรบ้าง
 ควรเปิดกว้างไปถึงสัตว์ป่าของโลกด้วย ไม่ใช่แค่อัตถุ์สัตว์ป่าของไทยเพียง
 อย่างเดียว ให้ทุกภาคส่วนตระหนักว่าปัญหาของการอนุรักษ์คืออะไร มีใคร
 เข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง ใครเป็นผู้ได้ ผู้เสีย จากนั้นจึงมาวิเคราะห์หาว่า
 ยุทธศาสตร์ในการแก้ไข ยุทธวิธีต่าง ๆ หรือมีโครงการอะไรที่สามารถทำได้
 บ้าง ซึ่งต้องดูในทุกมิติ ทั้ง สัตว์ สิ่งแวดล้อม คน และสุขภาพ (คน สัตว์ และ
 สิ่งแวดล้อม)

5.3 ต้องมีการบูรณาการของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้ทำงานร่วมกัน
 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีการประสานงานกันข้ามอาชีพ ระหว่าง
 หน่วยงาน ระหว่างชุมชน จนถึงระหว่างประเทศ และมีการปรับปรุงแก้ไข
 กฎหมายให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับปัจจุบัน

5.4 ควรกำหนดการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้เป็นยุทธศาสตร์ของชาติ คือสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และให้ความสำคัญในแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่า เพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสัตว์ป่าให้คงอยู่ ผลักดันให้เกิดเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อจะได้ไม่มีการกำหนดนโยบายการสร้างโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อพื้นที่

5.5 รัฐบาลควรมีความจริงจังที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงทรัพยากรสัตว์ป่าอย่างจริงจัง และไม่ควรถูกกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์กว้าง ๆ ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าต้องการจะอนุรักษ์สัตว์ป่าหรือพรรณไม้ชนิดใดในประเทศไทย นอกจากนี้หากต้องแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ารวมถึงนกป่านั้น รัฐบาลควรจะแก้ปัญหาที่การบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเป็นหลัก เพราะหากแก้ไขปัญหาลำนี้ได้ สามารถรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าให้สมบูรณ์อยู่ได้ การอนุรักษ์ทรัพยากรและพันธุ์สัตว์ป่าก็จะสามารถทำได้เอง และทำได้โดยง่าย

5.6 ควรให้นักการเมืองที่มีความรู้และสำนึกที่ดีในการทำนโยบายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยไม่ให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย หรือผลประโยชน์ทับซ้อนเข้ามาเกี่ยวข้องในการออกกฎหมายด้านนี้ และควรมีการกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดให้รุนแรงเพื่อเป็นการป้องปรามด้วย

สรุป

สาเหตุอันดับหนึ่งที่ทำให้สัตว์สูญพันธุ์หรือใกล้สูญพันธุ์คือการลดลงของถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์อันเนื่องมาจากความเจริญของชุมชนเมือง การหักล้างถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรม การสร้างถนน เขื่อน และโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ป่าธรรมชาติของประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็ว

ขณะที่หน่วยราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ายังขาดความพร้อมในหลาย ๆ ด้านตั้งแต่เรื่องขององค์ความรู้ งบประมาณ กำลังคน และเครื่องมืออุปกรณ์ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังสะท้อนถึงปัญหาว่ามี กำลังพลไม่เพียงพอ รายได้และสวัสดิการไม่เพียงพอ การปฏิบัติงานเสี่ยงภัยสูง ไม่มีแนวทางความก้าวหน้าในการทำงานที่ชัดเจน และขาดการเอาใจใส่จากผู้บริหารระดับสูง ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีอายุงานมากขึ้นจะมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานให้ความสนใจในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าไม่มากเท่าที่ควร ทำให้หาบุคคลที่มีความพร้อมและความตั้งใจเข้ามาร่วมงานได้ยากหรือเปลี่ยนงานบ่อย แนวทางในการบริหารบุคคลเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จึงควรส่งเสริมให้พนักงานและข้าราชการมีความรู้ความสามารถให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ปรับปรุงกำลังอัตราให้เหมาะสม และตรงต่องานในหน้าที่ รวมทั้งจัดสวัสดิการเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ในขณะที่ตัวแทนฝ่าย NGOs มอง NGOs แม้จะทำงานในวงแคบ ๆ และเน้นไปที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะกลับประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ามากกว่าภาครัฐ เพราะได้ลงไปในพื้นที่จริง สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ ใกล้เคียงพื้นที่ป่าจริง และสามารถให้ข้อมูลที่แท้จริงของชุมชนและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนได้ ในส่วนของนโยบายของภาครัฐพบว่าไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใด ๆ ก็ตามมีผลต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าน้อยมากไม่ว่าจะเขียนนโยบายไว้อย่างครอบคลุมเพียงใดดังจะเห็นได้จากกรณีที่สัตว์ป่าที่อยู่ในบัญชีสัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ปี พ.ศ. 2535 สูญหายไปจากพื้นที่ป่าธรรมชาติจนเกือบหมดแสดงถึงความล้มเหลวในการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ตลอดเวลา 20 ปีที่ผ่านมา

สาเหตุที่นโยบายของรัฐบาลขาดผลในทางการปฏิบัติเนื่องจากนโยบายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์เป็นนโยบายที่สำคัญเป็นรอง ได้รับความสนใจจากรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐไม่เพียงพอทั้งทางด้านกำลังคน งบประมาณ และขาดเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย การปฏิบัติตามนโยบายนั้นมีปัญหามาก ทั้งผู้ปฏิบัติ ทั้งความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ ความแน่วแน่ในนโยบาย และยังขาดการสนับสนุน สำหรับการนำนโยบายการอนุรักษ์มาจัดทำเป็นแผนแม่บทของกระทรวงนั้น ก็ทำตามแผนเหล่านั้นไม่ครบถ้วน หรือทำได้น้อยมาก และบางอย่างอาจไม่ได้ปฏิบัติเลยตามแผนที่วางไว้ นอกจากนี้รัฐบาลไทยในอดีตมาถึงปัจจุบันนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง ตรงกันข้ามนโยบายบางอย่างสร้างความเสียหายหรือกระตุ้นให้เกิดวิกฤติของป่าไม้เพิ่มขึ้น (อำนวยการพร ชลดำรงกุล, 2555) ส่วนใหญ่แล้วมีแต่การกำหนดนโยบายหรือโครงการเพื่อพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1-6 จะเป็นแผนที่เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและปฏิรูปที่ดินเพื่อเป็นฐานการผลิต ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้ขยายเพิ่มมากขึ้น ทำความเสียหายกับแหล่งต้นน้ำลำธารและความสมดุลของธรรมชาติ ด้วย ดังนั้นการกำหนดนโยบายใด ๆ ก็ตามของรัฐบาลนั้นจึงไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าได้ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือทั้งนักการเมืองเองและผู้ปฏิบัติมองว่านโยบายด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ของแต่ละรัฐบาลมีความแตกต่างกันไม่มากนัก แสดงว่าแต่ละรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจในด้านนี้ ไม่ได้พิจารณากำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์อย่างจริงจัง จึงไม่มีนโยบายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากนโยบายการอนุรักษ์

พันธู์สัตว์ของสหรัฐอเมริกาที่มีทั้งกฎหมายและมาตรการที่ระบุชัดเจนถึงสัตว์ที่เป็นเป้าหมายรวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามผู้บริหารระดับสูงของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเช่น กรมอุทยานและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ยังมองว่านโยบายที่ออกสู่สาธารณะมีผลต่อการสนับสนุนการปฏิบัติงานทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรง คือ การลงมือปฏิบัติ และสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรภาครัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ส่วนทางอ้อม คือ การร่วมปฏิบัติ การรณรงค์โดยแนวร่วมภาครัฐอื่น ๆ ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง รวมทั้งความร่วมมือของภาคประชาชนและท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลักดันนโยบายรัฐในภาพรวมของประเทศได้ ดังนั้นจึงควรให้การศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้มากขึ้น ในทุกระดับโดยมีการปลูกฝังกันตั้งแต่เป็นเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและทรัพยากรต่าง ๆ และต้องมีการบูรณาการของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีการประสานงานกันข้ามอาชีพ ระหว่างหน่วยงาน ระหว่างชุมชน จนถึงระหว่างประเทศ และมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับปัจจุบันรวมทั้งกำหนดการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้เป็นยุทธศาสตร์ของชาติ เพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสัตว์ป่าให้คงอยู่ต่อไป แต่ที่สำคัญที่สุดคือรัฐบาลมีความจริงใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงทรัพยากรสัตว์ป่าอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2547). *แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแห่งชาติ พุทธศักราช 2548-2557*. เข้าถึงได้จาก <http://www.deqp.go.th>
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2553). *แผนปฏิบัติการราชการ 4 ปี (พ.ศ.2552-2554)*. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ปราโมทย์ สายวิเชียร. (2552). *สัตว์และพืชที่ใกล้สูญพันธุ์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ubonzoo.com>
- ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า. (2541). *นโยบายการอนุรักษ์สัตว์ป่า*. กรุงเทพฯ: ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้.
- สุมนชา พรหมบุญ และคณะ. (2542). *ความหลากหลายทางชีวภาพ*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสือและโฮมเพจ ชุดพัฒนาสังคมตามแนวพระราชดำริ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2551). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- _____. (2554). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า. (2554). *สัตว์ป่าในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

- อำนาจพร ชลดำรงกุล. (2555). *การประชาสัมพันธ์เพื่องานป้องกันรักษาป่า*. กรุงเทพฯ: สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- Czech, Brain & Borkhataria, Rena. (Mar., 2001), The Relationship of Political Party Affiliation to Wildlife Conservation Attitudes. *Politics and the Life Sciences*, 20(1), 3-12.
- Humphrey, Stephen, R. & Bain, James, R. (1990). *Endangered Animal of Thailand*. Gainesville Florida: Sandhill Crane Press.
- Kannan, P. M. (2009). United States Laws and Policies Protecting wildlife. In *The 2009 Colorado College State of the Rockies report Card*. Available From <http://www2.coloradocollege.edu/StateoftheRockies/09ReportCard/FacultyOverview.pdf>